

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ-TESTÜLET.

FELELŐS SZERKESZTŐ: Fazakas József.

BELMUNKATÁRSÁK: BALÓ JÓZSEF, BÁNYAI ÁRPÁD, BOGA KÁROLY, PORTSÁK GYULA, DR. FERENCZI ZOLTÁN
SÓLYOM JÁNOS, SZENTGYÖRGYI LAJOS ÉS ZAJZON PÉNES.

Megjelenik — július és augusztus havát kivéve — havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal. — **Előfizetési ára**: egész évre 3 frt., félévre 1 frt 50 kr. — Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számíttatnak. — Kéziratok nem adatnak vissza.

E közlöny beltartalmát illető közlemények a szerkesztőhöz (Fapiac-tér 6-ik szám.), az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — SÓLYOM JÁNOS, községi iskolai tanító, egyleti pézuttárnok czimén — a kiadó hivatalba (Feleki út 1. sz. a.) küldendők.

Előfizetési felhívás.

E szám zárja be lapunk tizenhatodik évfolyamát. A mellékelt tartalomjegyzék rámutat, hogy kik és mikről írtak benne a lefolyt évben. Ezen tisztelt munkatársak becses támogatása lesz velünk a jövő évben is, sőt több kiváló tanerő ígérését birjuk, kiket szintén szerencsések leszünk megnyerni nemes célunknak. Célunk az, hogy eszmét cserélve s a tanügy szétágazó mezején működő pályatársainkkal szellemi érintkezésbe jöve erkölcsi erőt tömörítsünk, hogy annál jobban teljesíthessük kötelességünket s annál többet tehessünk azon nagy nemzeti feladat érdekében, melynek közmunkásai vagyunk. A népoktatás intézménye az államban még mindig nem azt a helyet foglalja el, mely ezen intézményt megilletné. Ezért nekünk tanítóknak minden eszközt meg kell ragadnunk, hogy egymásban a kötelességérzetet ébren tartsuk, egymást munkára serkentsük, s magunk között jó közszellemet fejleszünk ki. A közönség méltánylását, bár jogunk volna hozzá, nem lehet kieroszakolni; azt meg kell érdemelni. E végre szükséges a tanítói kar műveltségi színvonalát mind inkább-inkább emelni s erkölcsi értékét napról-napra fokozni. Elszigetelve gyengék, egymást kisebbítve még kisebbek lennénk s szép pályánkon kínálkozó sok édes örömtől fosztanók meg magunkat. A tanítók s szülők közötti szellemi kapcsolatok egyike akar lenni a mi lapunk is.

Egy gonddal megírt könyv magában foglalja a szerző egész lényét. Nem mondhatni ezt egy lapról, mely időszakonként a hangulat különböző állapotában csak egy-egy vékony sugár nyomán enged bepillantani azoknak lelkivilágába, a kiknek köréből szárnyra kel.

Azonban az izlés, mely az írók és olvasók lelki táplálékát irányítja, a szellem, mely őket átlengi, nagy vonásokban, mégis visszatükröződik egy egyszerű lapban is. Független lapra gondolunk, melyet az ügyszeretet, magasabb célért lelkesedni tudó áldozatkészség, s az eszmék rokonsága alapján kelt önelhatározás kapcsol munkásaihoz és olvasóihoz egyaránt. A mi lapunk független lap.

Manapság közel állunk ahhoz, hogy a nevelést az iskolák kezéből a hírlapok ragadják magukhoz. A napi sajtó átveszi a gyermek lelkének irányítását, már a dajka ölében, a gyermekkiállításon, s kezében tartja egész addig, mikor a haldokló már csak a ravatalára remélt koszorúk számában s a fényes temetésben keresheti hiúságának kielégítését.

A sajtó dicsér, megszól, dicsekvéshez szoktat, tanácsokat osztogat, mintabírálatokat tart a növendékek előtt: azaz jutalmaz, büntet, szoktat, oktat, példát ad, szóval alkalmazza a nevelés minden eszközeit a tanteremben, közvizsgálatokon, játéktéren, táncsteremben, hangversenyen, jégpályán, uszodában, közsétányon, öltöző szobában, színházban, a nevelő intézetek minden fokozatán, a magán és nyilvános élet számtalan olyan színterén, a hová az iskola a maga eszközeivel el nem juthat.

Ha már most ez a hatalom történetesen csak jnycsiklandoztató szellemi táplálékot osztogat olvasóinak; személyt, intézményt kiméletlenül sárral dobál, táplálja a bizalmatlanságot, szítja a gyűlöletet, izgatja a szenvedélyeket, leplezi a kötelesség-mulasztást, magasztalja a törvény hálójából kifejtődő fufangost, kineveti a szerencsétlent, lábbal tapodja a kegyeletet: bizony akkor az iskola jóra intő szavai vajmi kevés eredményre számíthatnak. Nem lehet tagadni, hogy a lapirodalom terén ilyen jelenségek mégis mutatkoznak. Pedig egy lapnak soha sem kellene átlépni azt a határt, melyet egy nevelő elé a tapintat, tisztesség és erkölcsi törvények szabnak. Mert bármily nagy legyen is a sajtónak művelő hatása: meg kell vallanunk, hogy a lapoknak egész serege által eszközölt haszon

alig tudja ellensúlyozni azt a kárt, a melyet egy a higgadság, önmérséklet s általán az erkölcsi rend igényeit nem tisztelő lap okozni tud. Annál inkább kötelességünk nekünk tanítóknak, hogy hivatásunkból kifolyólag saját felfogásunk szerint ebben a tágabb körű iskolában, a lapirodalom terén is fejtsünk ki célunknak megfelelő munkásságot.

E kötelesség nemes irányban teljesítésére utat nyitni lapunk maga elé tüzött céljainak egyike volt eleitől fogva. Ám e törekvésünkben csak úgy remélhetünk sikert, ha mennél többen csatlakoznak hozzánk azon kartársaink közül, kik nézeteinket osztják. Ez irányban lapunk már eredményekre mutathat. Szerénység alá takart tehetségeket hozott felszínre, szendergő erőket ébresztett s ébreszt fel napról-napra fokozottabb mértékben a közhasznú nyilvános munkásságra. De még sok a tenni való. Csak a mi ismeretkörünkben is sokkal több a tanítóságban rejlő szellemi töke, mint a mennyi kamatozik. Igaz, hogy a tanítónak legfőbb munkatere az iskola, de ez nem foglal magában mindent. A mely tanító az irodalomtól elzárkodik, elmarad s csak részben teljesíti kötelességét. Az elmaradottságnak s a kötelességérzet lazulásának egy bizonyos jele már az is, ha a tanító nem tartja kötelességének, hogy akár tanítói összejövetelek alkalmával közölje nézeteit pályatársaival; akár az iskola falain kívül szélesebb körben a sajtó terén is értékesítse a nevelésügy hasznára a maga felvillanó gondolatait. Arról nem is szólunk, hogy a magyar tanügyi lapok pártolása minden hazafias érzelmű tanítónak kötelessége. A tanügyi lapnak természetesen, akár munkatérül, akár csak olvasmányul választjuk, a tanító magasztos elhivatásához méltónak kell lenni.

E tekintetben a nevelés-oktatásra hivatott egyének lapjától különösen erkölcsi irányban sokkal többet kívánhatunk, mint bármely más körből kikerült laptól. Személyek sértegetése, szenvedélyesség, elfogultság, igazságtalanság épen úgy nem illenek a tanügyi laphoz, mint a hiúságnak hizelkedés, s az érdem nélküli felkapaszkodásnak támogatása. E szempontok vezették a kolozsmegyei tanítótestület szaklapját eddig, ezek fogják vezetni ezután.

Hálás köszönet azoknak, kik az érintett korlátok között is mindig tudtak találni tárgyat, hogy lapunkat értékes dolgozataikkal tartalmassá tegyék; hálás köszönet mindazon iskoláknak, testületeknek, tanfelügyelőknek s más egyeseknek, kik a jelzett szellemben szerkesztett lapunkat megrendelni s ez által a kolozsmegyei tanító-testületet nemes törekvésében támogatni szíveskedtek.

Tisztelettel kérjük úgy t. munkatársainkat, mint t. olvasóinkat is, ajándékozzanak meg becses támogatásukkal s bizalmukkal továbbra is.

Lapunk programja és beosztása nem változik.

Vezérezikkeinkben hozzá szólunk a tanügy terén felmerülő napi kérdésekhez, közlünk neveléstani és módszertani fejtegetéseket, gyakorlati tanításokat. Figyelemmel kísérik az alsóbb fokú ipariskolák érdekeit és az iskolai egészségügyet. A kolozsmegyei tanítótestület érdeke össze van forrva az ország összes tanítói karának érdekeivel. Ebből önként következik, hogy lapunk mint a tanító-testület organuma a tanítók érdekeit támogatni s a rendelkezésére álló eszközökkel előmozdítani igyekszik.

Tárcza rovatunk általános érdekű tanulságos közleményeknek enged tért.

Paedagogiai esetek cím alatt közreadjuk azon tapasztalatokat, melyeket pályatársaink, vagy a t. szülők a nevelés és oktatás mezején közvetlen tapasztalásból merítve hozzánk beküldeni szíveskednek.

Lapszemlénk a hazai és külföldi tanügyi lapokra lesz figyelemmel.

Egyesületi élet cím alatt közöljük tanítótestületünk központi és járási köreinek működését, valamint azon társ-egyesületekét, melyek bennünket ily tartalmu eredeti, más lapban még nem közölt tudósításaikkal megtisztelnek.

Irodalmi rovatunk általános érdekű, főleg nevelés-oktatástani könyveket és segédeszközöket ismertet. Itt jelennek meg tanító-testületünk könyvbíráló bizottságának bírálatai.

Vegyesek cím alatt röviden és vázlatosan hazai és külföldi érdekes tanügyi híreket közlünk.

A „Család és Iskola“ megjelen julius és augusztus kivételével mindenik hónap 1-én és 15-én, legalább egy iv tartalommal.

Előfizetési díj egész évre 3 frt., fél évre 1 frt. 50 kr. Az 1891-ik évre szóló megrendelések és előfizetési pénzek lehetőleg folyó december hó végéig a kiadókivatalba (Feleki-út 1. sz.) Sól y o m J á n o s pénztárnokhoz küldendők. A hirdetések ára petit soronként 5 kr. Mellékleteket lapunkhoz csatolva készséggel küldünk szét. A mellékletek egyszeri szétküldésének díja minden 100 drbtól 60 kr. a csomagolásért, 1 frt. 20 kr. postadíjban, összesen 1 frt. 80 kr.

A „Család és Iskola“ t. olvasóinak, valamint munkatársainak az ügy nevében a támogatásért ismételten a legszívesebb köszönetet mond s a közelgő szent ünnepekre boldogító örömeiket kíván

Kolozsvárt, 1890. december 14-én.

Fazakas József,
szerkesztő.

A közmondások értelmezése és tanítása a népiskolában.

A népiskolai olvasókönyvek olvasmányai tartalom szerint leírók, elbeszélők és elmélkedők. Némely olvasmány mind a három elemet egyesíti magában, a legtöbb azonban az elbeszélő tartalommal egyesül az elmélkedés; pl. az erkölcsi elbeszélésekben, melyeknek egyesek célják a gyermeket a jóra buzdítani, a reflexióra v. meggondolásra indítani. A közmondások tisztán elmélkedő tartalmak. Célják a gyermeket a reflexióra az elvont gondolkodásra képesíteni, az általános szabályt a részletekben keresni és alkalmazni. Továbbá az általános erkölcsi igazságokat kellemes, legtöbbször rímes alakban, vagy népies szólásmódokban köztudomásra hozni, azokat száján forgó közkincesé tenni.

A közmondásokban a népies gondolkodás, a nép erkölcsé és szokásai tükröződnek; sokhoz egy-egy történelmi esemény emléke is fűződik. Minden nemzetnek meg vannak sajátos közmondásai, de vannak általánosak, minden művelt nép szóhasználatában ismertek. Pl. „Ki korán kel, aranyat lel.“ Tisztán magyar nemzeti közmondás: „Kötve higgy a komádnak,“ „Sirva vigad a magyar.“ stb.

Azért a közmondások ismerete erkölcsi, nemzeti, esztétikai tekintetben is fontos. A népiskolának feladata a közmondásokat ismertetni, terjesztetni és megkedveltetni.

És azt tapasztaljuk, hogy a gyermek szereti a közmondásokat, elvont értelmük dacára. Kierzi az általános igazságot belőlük és categorikus rövidegük, egyszerű szólásmódjuk sokszor rímes csengésük kellemessé teszik betanulásukat.

A kérdés már most az, hogy miként értelmezzük a közmondásokat?

Itt első sorban figyelembe kell venni a közmondások tartalmát és célzatát.

Vannak közmondások, melyek általános igazságot fejeznek ki, ezeket első sorban egy konkrét esetre kell dedukálni. Ezt pedig nem volna helyes körülírással tenni, mert a körülírás csak szóalkalmazra vezet, a melyben a gyermek nehezen igazodik el és kis elméje erőfeszítéssel fog ösztönszerűen is egy esetet keresni, melyben az igazságot beigazolván látja. A körülírás helyett mondjunk egy úgynevezett rövidke elbeszélést, melyre a közmondás alkalmazható.

A körülírás hidegen hagyja a gyermeket, míg a cselekvésben, az élő példában feltüntetett igazság lelke mélyéig hat és az így levont és betanult közmondás folytonosan jóra sarkalló, mert kellemes érzéshez fűzött figyelemzéstől szózatá lesz lelkében.

Pl. „A mit tesz a jobbold, ne tudja meg a bal.“ E közmondásnak azon száraz körülírása helyett, hogy jó tetteinkkel ne dicsekedjünk, mondjuk el Jókai-nak a „Nagy-laki iskolás fiúk“ című költői elbeszélésének röviden, saját szavunkkal a tartalmát és a végén csatoljuk hozzá az idézett közmondást.

A meghatott gyermek így jobban megérti az általános igazságot, mint körülírás által. A közmondást az elbeszélés alapján nemcsak megérti a gyermek, hanem kérdések segítségével képes lesz a körülírást önjelétől végezni. A körülírás különösen az átvitt értelmű közmondásoknál kívánatos. Pl. „A mely fának árnyékában nyugszol, ne nyesegezd.“ Ennek körülírását: a kinek jótéteményét élvezed, azt ne bántsd! — az alkalmas elbeszélés alapján a gyermekek könnyű szírel maguk is megalkotják. A körülírás elmaradhat azon közmondásoknál, melyek nyíltan, nem átvitt értelemben fejezik ki az igazsá-

got. Pl. „Drága kincs a jó hír, valaki azzal bír“. A példát vagy esetet lehet a bibliából, történelemből, az olvasókönyvből, a mesevilágból vagy magából az iskolai és gyermekéletből meríteni. Fő az, hogy a közmondásban kifejezett igazság tisztán tükröződjék vissza, az elbeszélés pedig rövid, de erőteljes, magvas legyen és a gyermekek korához, értelmi fejlettségéhez, sok esetben némé-
hez is alkalmaztassék.

Bővebb megértés és begyakorlás kedvéért a gyermekek hozzanak fel többféle egyszerű esetet az életből a kifejtett igazság alkalmazására.

Vannak közmondások, melyek nem általános vagy erkölcsi igazságot fejeznek ki, hanem egyszerű célzást. Pl. „Lesz még nekünk lány kenyerünk.“ Itt a lány kenyér élvezetéből vezetjük le a célzást. Ezeknek értelmezése a célzást kifejező fogalom értelmezéséhez fűződik és természetesen, hogy minden elbeszélés elmarad, csupán a gyermekek mondanak példát az alkalmazásra.

A történelmi háttérrel bíró közmondásoknál a történelmi esemény szolgáljon alapul a levezetésre.

Más közmondások egy ismeretes népmesére, vagy mondarra vonatkoznak; vannak, a melyeknek alapjául egy népies talány szolgál. Pl. „Mind a kecskét, mind a káposztát megőrzi.“ Ezzel azonos: „A kecske is jól lakják, a káposzta is megmaradjon.“ Ezeknek értelme azon népies talányból vezethető le, hogy: „Hogyan lehet a kecskét, farkast, káposztát a vízen s oly csónakban átvinni, melybe nem fér több, mint a révész meg egyik a három közül?“ Kecskét a káposztával, farkast a kecskével együtt hagyni nem lehet, mert ekkor kecske megeszi a káposztát, farkas a kecskét. Tehát hogyan? Először átmegegy a révész, átviszi a kecskét, ott marad a farkas és káposzta. Azután átviszi a farkast, de vele hozza a kecskét; most itt hagyja a kecskét s átviszi a káposztát s utoljára még egyszer jó s átviszi a kecskét. E talányból könnyű az okos és előrelátó révész tulajdonságát levezetni és ebből a közmondás értelmét magyarázni és alkalmazni.

Hátra volna még a közmondás alaki tárgyalása. E végből az értelmezett közmondást a táblára írjuk és észrevétezzük a közmondások rövidegét, velős, tömör kifejezési alakját, sokszor csonka, hiányos mondatszerkezetét. Pl. „Madarat tolláról, ebet szőréről, embert barátjáról.“ Ezen közmondásban mind az alany, mind az állítmány hiányzik. És a mi más írásműben hiba lenne, az a hiány itt a közmondás szépségét teszi.

Hiszem, hogy a közmondások ilyen módon való tárgyalása fásztó is a tanítóra meg hosszabban tartó is. De: „Lassan járj, tovább érsz!“ és „Nehéz út vezet a boldogsághoz!“

Lázárné, Kasztnér Janka.

A szépírás tanításáról a népiskolában.

(Vége).

A helyett, hogy a t. olvasó figyelmét, az osztályonként való külön-külön eljárások felsorolásával terhelném, hasznosabbnak vélek felemlíteni egy néhány oly körülményt, melyek, ha a gyermekeknek az I. II. osztályban szerzett szépírási képzettségüket el nem ölik is, azt tovább fejlődni nem engedik. Ilyenek a következők.

1. Az, hogy némely iskolában ezen osztályokban csak tollal íratnak. Kiküszöbölték a pala táblát, mert szemrontó, kéznehezítő; írónra pénz nincs. Így a gyermek feladványai a javítás által piszkosokká válnak (másképp nem is lehet). Az onnan el nem tüntethető. Mi ront inkább érzékünkön, mint a nem szépnek látása. Én az osztálynak megfelelő négy pala tábla közül a legkisebbet az I. a másodikát a II-ik, és a következőt a III-ik, a

vonalozatlant a többi osztályokban használok. Mindenik palatábla a megfelelő osztály kézügyességéhez viszonyított nagyságu vonalközökkel bír. De különböznie kell a palatábla nagyságának is az osztályokhoz. Egy kis gyermeknek nem adnak nagy eszmát és vizont. Az I. oszt. tanuló keze a nagy palatábla felső körét vagy fel sem éri, vagy csak nagy erőlködéssel éri fel; ez rontója a szépírásnak. Másfelől a felsőbb oszt. tanuló terjedelmesebb feladványa hogyan fér el az I. osztályban szerzett s évről-évre használt elväsott palatáblára? Lehetetlennek tartom azért egyik collegánk amaz állítása helyességét, hogy az ő tanítványai évről-évre ugyanazt a palatáblát használván, úgyszólván a palatáblával nőnek ki az iskolából.

A palatábla mellett irassunk krétával. Én ezt, miután négy korosztályomnak összesen egy falitáblája van, úgy eszközölöm, hogy tanítványaim rendre írnak úgy d. o., mint d. u. tanítás előtt a fali táblára és pedig mindennap kettő-kettő. Ezt az egész tanulóserog előtt úgy szépségi, mint helyesírási tekintetben kijavítatom s ennek oly hatását tapasztaltam, miszerint elmondhatom, hogy ha tanítványaim jól írnak, ennek egyik oka ezen eljárás.

2. Rontja a szépírást a sok házi, vagy tulterjedelmes magán feladvány, és pedig ennek romboló hatását a szorgalmasabb gyermekeknel látjuk leginkább. Ő megbirkozik a feladvány tárgyával, de szenved annak alakja, arra nem tudván kellő gondot fordítani. Pedig akárhányzor volt alkalom tapasztalni, hogy egy minden tekintetben correctül végzett feladvány bár tartalmánál fogva kisebb is volt, több és hasznosabb eredményt szült.

3. A hiba annál nagyobb lesz, minél kevésbé ügyel a tanító a feladvány leírására.

4. A tollba mondás, ha annál csak a helyesírástra tekintünk, a szépírás sírgödrének megásója lesz. Annyi idő, míg a gyermek a betűt minden ízében pontosan megcsinálhatja, okvetlen szükséges. Gondolom én, hogy sokan magamat sem véve ki közülök, türelmetlenek a gyermek e lassúságát bevárni. Ezek úgy-segéljenek, hogy több osztálynak mondjanak tollba egy időben; míg az egyik osztály írja, a másiknak mond a tanító és megint tovább, tovább.

5. Ellensége a szépírásnak a fogalmazványok tisztátalanba való leírása is akkor, ha azokban a gyermek csak a tartalomra, kidolgozásra fordít gondot. Az én tanítványaim ily nomü dolgozatát a szépírás szempontjából is ép úgy megbírálok, mint a tartalom és kidolgozás tekintetében s azt tapasztaltam, hogy a szépírásu dolgozat más tekintetben is felülmulja az ellenkezőjét.

6. Avagy a sebesen való írásbeli számoltatás nincse a szépírás romlására? Én azt tartom, hogy a munka gyorsaságának arányban kell állani a tudással és gyakorlattal. Ellenészetben tulfeszíti az erőt, romlást okoz és ha az ily tulajdonság sajátta válik, megboszulja magát. Vad fának savanyu gyümölcse van!

7. Tantermeink szük volta, homályossága, padjaink szabálytalansága sőt akárhány helyen elégtelensége miatt a gyermekeknek szüfoaltsága is nagy ellensége a szépírásnak. Tetözi ezt sok helyen még az is, hogy a tanító azt tartván, hogy a felsőbb osztályosok már tudnak írni, kisebb helyt is írhatnak, összeszorítja őket. Inkább kevesebbszer írjon a gyermek és adjunk egy osztálynak padonkiyäli dolgozatot, míg a többiek a künlevök helyein szétoszolván kényelmesen végezzék írási teendöjüket.

8. Lehangelva, kifáradva ne üljön a gyermek írás-hoz. Az írás a lélek tükre! „Tekintsd meg önmagadat,

és okulhatsz.“ Vannak egyes iskolai jelenetek, melyek a tanító kedélyét sulyosan érintik és szintén olyak is elég-szer, melyek a gyermeket teszik csüggedtté. Önbizalom nélkül vajjon mi sikerül? A szépírás bizonynyal nem! Nemes bánásmód, szigoru, de szeretetteljes érzés, jó hangulatot csinálnak.

9. A tisztátalanság úgy a gyermekek, mint az iskola részéről az eddig elősoroltaknál nem kevésbé veszedelmes. A szépírás egyik alapkelléke a tisztaság. És ugyan piszkos kézzel, különböző nedvek ráhullatásával, poros padon minö tiszta írás lehet?!

10. Szándékosan hagytam legvégül a legnagyobb ellenségét a szépírásnak, az írószerek gyarlóságát, czél-szerütlenségét sőt éppen hiánytalanságát. Nem lehet azt leírni, mekkora figyelmetlenség van e tekintetben még az újabb keletü áll. és községi iskoláknál is. Látok ilyen megrendeléseket: „Kérek száz írkát, egy doboz tollat, pallavesszöt“ stb. És még ez a legjobb! Mert itt nagyban történvén a rendelés a kereskedő jót is adhat, ha valami kelendőségnek nem örvendő régi holmiktól meg szabadulni nincs oka; sokkal rosszabb az, ha a gyermek fut krajczáronként ezért meg azért, de ennél is visszatetszőbb az, ha az írószerekre adott átalányt irodára költjük. Az én irodám 15 kr. kiadásba került ez évben. Ma már minden állami és községi iskola kap írószerre átalányt. Iskolám kap 10 frtot. Ebből a szó szoros értelmében 70 tanulónak minden íróeszköze kitelik. Palatábla, pallavesszö, toll, írón, kréta, számtani, rajz stb. füzet. Nem lehet panaszszunk sem nekem, sem tanítványaimnak az írószerek rosszóságára, mert lehető középfinomságukat veszek. Ezek csak látszólag drágábbak a silány minöségü kevés áruaknál; tartósságuk előnybe helyezi. Berörjük ez összeggel azért, mert az írószereknek gondját viseli ki-ki. A pennák fényesre töröndök minden írás után. Ha a gyermek a tollnyelet el nem rágja, sokáig eltart az. Négy éve hogy vettem 100 drbot, még eltart-hat 6 évig. 100 drb. ironból még új lesz vagy 23 drb., a többi középig használt; még két évig kitart; gumi 3 kr-ra egy évre. Irkára, tintára és tollra fordítjuk a fennmaradó részt.

És hogy iskoláink írószerei nem czélszerüek, annak okát kettöben találok.

a) Abban, hogy nem ismerjük eléggé azok külön-féle választékait, hogy a bevásárlásnál ismeretes czikkekkel foglalkozhassunk. Ennek legyözésére szereztem össze egy néhány különböző írkát, tollat, íront, palatáblát és pallavesszöt, melyeken az árák is megjelölve vannak és a melyeket szives figyelembe ajánlok.

b) Ha ismeri is a tanító a jó íróeszközöket, nem hozhatja be iskolájába, ha a gyermekek külön-külön veszik. Csodálatos, hogy csak a népoktatási törvény volna az, melyet 20 év után sem lehet és kell végrehajtani. Ennek értelmében pedig a község kellene, hogy előlegezze a szükséges író- és tanszereket, de ez csak törvény, jól tudom!!

Hasson tehát oda a tanító, hogy akár társadalmi, akár más módon oly alapot teremtsen; melylyel egy író-szer-tárt állítson. Kapjon innen mindenki írószert, a szépírásra; ez az első kellék.

Hogy iskolánknl az elősorolt akadályok lehető legyözésével a szépírás tekintetében mennyire haladtak tanulóink, azt megnyugvással merem bármely elfogulatlan szakértőnek megbírálása alá bocsátani.

Józsa Dániel.

T Á R C Z A.

Adatok Alaskáról.

Böngészte Reolus nagy földrajzának legújabb kötetéből

Gerando Attila.

(Vége).

Érdekesek a Bering-tenger vízáramlatai.

Egész télen át metsző szél fú a jages tenger felől, s roppant mennyiségű víz tódul be a Bering-szoroson keresztül a Bering-tengerbe. Ezen hideg víztömegek rendszeresen az ázsiai part hosszában haladnak, s visszaszorítják, ellenkező irányban, északfelé, az alaskai part mentén, a Bering-tenger déli részét képező víztömegeket. Óriási örvény képződik e szerint, melyet láthatóvá teszen, olvadáskor a jégszigetek keringése. Télen nem látszik, mert a tenger akkor befagy; a Bering-szoros különösen minden éven kemény jégpadlóvá szilárdul.

A Bering-tenger legnevezetesebb pontja két sziget, melyek kizárólag állattenyésztésre vannak berendezve; csak hogy az itt tenyésztett állat tengeri állat, voltaképpen prémes foka (*Callorhinus ursinus*), más néven tengeri macska. Csak az év egy részét tölti itt; teletni az Aleut szigetektől délre megy.

A fentebbi két sziget több pontjain utczákra, terekre felosztott tanyázó helyek (*rookerie*) várnak a fókákra; mikor ezek megérkeznek, mindenik him lakhelyet választ maga és jövődjé számára, azután a hímek megverekednek a nőstények birtokáért; a nőstények a győzteseket követik; a legyőzöttek eltávoznak, néha több kilométernyire és külön táborokat képeznek. Több ezerre megy mindenik gyarmatban a családok száma, s a hímek bömbölése, füttyölése, éneke, a nőstények és kicsinyek légetése folytonos zúgásba olvad, mely távoli vizes morajához hasonlít. A fókák összes létszáma átlag 5 millióra rúghat, évenként egy millió kis foka születik; mikor a kicsinyek elég erősek arra, hogy úszszanak, elvándorol az egész állatsereg a téli szállásra.

Míg a szigeteken vannak, senkinek sem szabad feléjük közeledni, csak megszokott felügyelőiknek, kik mindig ugyanazon ösvényeken járnak. A leölendő fókákat ezek külön helyekre tuszkolják, s ott agyonütik. Lövé fegyvert nem szabad használni, hogy a félénk állatok meg ne riadjanak; nőstényeket, fiatal fókákat nem szabad megölni. A leütött fókák száma évenként 100.000. A kik őket megölik, nem tudják egyszermind elkészíteni a prémet, ehhez csak Londonban értenek. A felügyelők munkavezetőikkel együtt körül-belől 400-an vannak; fajra nézve aleutok. Ők képezik a két sziget összes lakosságát, mint az Alaskai társulat emberei, melynek jogaihoz tartozik e szigetek kizárólagos kiaknázása, miután a mint mondtuk, ő bírja egész Alaskában a halászat és kereskedés monopóliumát.

A két szigetet 1786-ban és 1787-ben fedezte fel a muszka Pribilov, innen nevek a Pribilov szigetcsoport (még egy pár kisebb sziget is tartozik hozzájuk). Aleut nevek: A tik. Az angolok és muszkák azonnal megkezdtek ottan a foka vadászatát, s oly mohón üzték, hogy 1868-ban a prémes fókák csaknem ki voltak onnét írva. Ekkor berendezték ott úgy a foka tenyésztést, a mint ma látjuk (nehány tudós tanácsa szerint); pár év alatt, a mint mondtuk, felszaporodott a fókák száma 5 millióra.

A Pribilov szigeteken még más tengeri állatok is megfordulnak, nevezetesen tengeri oroszlanok (otáriák). Ezeket rakásra fogják úgy, hogy körülöttük lobo-

gokkal ellátott póznákat állítanak fel 5—6 méter távolságra egymástól; a félénk állatok e szokatlan látványra úgy elvesztik fejüket, hogy képtelenek mozdulni is. Prémjüket a divat nem igen méltányolja; a benszülöttek jobban szeretik húsokat a foka-húsnál, bőrüket pedig ráfeszítik a hajók oldalára burkolatúl.

A tengeri vidra egészen kiveszett a Pribilov szigeteken. Felfedezésük első évében 5000 vidrát fogtak ott, a következő évben még ezret; hat évvel később nem volt több vidra.

Nevezetes, hogy a sok egér kiirtására bevitt macskák néhány nemzedék váltakozása alatt rendkívül átváltoztak; farkuk rövidebb lett és hangjuk többé nem nyávogás.

A Pribilov szigeteket bérben tartó Alaskai Társulat érdekében merész lépésre határozta magát nem rég az Egyesült-Államok kormányja. Zárt tengerré nyilvánította a Bering-tengert, betiltván a halászatot bármilyen idegen hajónak azon tenger összes területén. Kérdés, vajjon Anglia el fogja-e ismerni ezen tilalmat, mely leginkább neki árt. Muszkaország is le akarta egyszer foglalni maga számára a Bering-tengert, melynek akkortájt mind a két partját bírta, de a többi tengeri hatalmasság megghusította törekvéseit (1821).

Alaska nyugati partja, a Bering-tenger szélén s azon túl, feltűnően elüt a tulsó ázsiai parttól. Míg ez csaknem teljesen kopár, mohák, lichenek, egy-egy jobban védett törpe fa, képezik itt az összes növényzetet, az alaskai partot erdők borítják, 6 méternyire is felnyúló kis fákkal, melyek bővelkednek vad gyümölcsben. Tavasszal sok virágos növény tarkazza élénk színeivel a mezőt. E különbséget az égaj különbsége teszi, mely enyhébb az alaskai parton, hidegebb az ázsiaim, mivel, a mint mondtuk, ezl hidegebb vízáramlatok mossák.

Alaska nyugati partjának néhány különösen érdekes pontja van.

Az egyik egy kis helység, honnan legtöbb pézmapatkány bőrt visznek ki, mely mind Francia- és Németországban kél el. Az Alaskai Társulatnak ez egyik főtelepe. Neve Sándor-erőd (Fort-Alexander, oroszul Alexandrovsk).

Ettől északra nyílik a Kuzkokuim folyó mélyen bevágódó torkolata. Itt a dagály és apály közti szíkülönbség 16 méter. Emlékszünk, hogy a Cook öbölben a dagály 8 méternyi hullámot okoz; az alaskai földnyelv környékén, tehát kétfelől a tenger függőleges mozgása igen jelentékeny.

A Kuzkokuim torkolatja s a Jükon torkolatja közti alacsony, tavas és halban bővölködő vizek által öntözött vidéknek aránylag sűrű népessége van: 3000 törzsgyökeres eszkimó lakik itten, kik még megmaradtak őseik műveltségi fokán és most is mesterek a csontfaragásban. Meglehetősen jólétben élnek. Északra tőlök, a tengertől kezdve egészen Alaska keleti határáig, roppant területen, mely a Jükon vízmedencéjének alaskai részét teszi, tízenöt fehér ember üz bőrkereskedést az Alaskai Társulat részére; a benszülöttekkel kötött vásároknál pokróczok teszik a pénzegységet.

A Jükon (Nagy Folyó) vízbőségre nézve Észak-Amerika legelső, s az egész földtekének egyik legelső folyama. Már ott igen tekintélyes, hol britt területre alaskai területre lép, s a gőzhajók akadálytalanul járhatnak rajta felfelé a tengertől egészen ama keleti határon túlig. Rendkívül sok iszapot hord, s torkolatánál a tenger fenekét

hatalmas zátóny borítja; csak 100 kilométernyire a parttól tesz a vízmélység tíz méternyit. Azért is a hajók biztossággal csak itt járhatnak, honnét még nem látzik a szárazföld. A Jükon mentén felfelé haladva több nevezetes helyre akadunk. Egyik faluban csak 5—6 benschülött lakik; majdnem az összes lakosságot befűstölte kunyhóiban egy ellenséges néptörzs. A helység neve Nulato. Itt már indián területen vagyunk. Egy másik helység 1868-ban canadai francziák által alapított kereskedő telep. A prémkereskedés egyik központja; 500 kilométernyi távolságról is járnak ide indiánok prémekkel. A telep neve Mercier, vagy Tanana, így nevezve egy hasonnovű folyóról, mely 30 kilométernyire feljebb a Jükon-ba szakad.

Más telep Fort-Jükon. Története sajtóságos. Ez régebben a Hudson-társulaté volt. Megjegyzendő, hogy Alaska keleti határa, a brit terület felől (a Szent-Éliás hegy s a jeges tenger közt) képzelte vonal, délkör, melyet az Egyesült-Államok kormánya még eddig csak egy helyt méretett és jelöltetett meg, ott, hol a Jükon folyót átszeli. Az e célból kiküldött katonai mérnök, munkálatai közben, Fort-Jükonba telepedett, s a Hudson-társulat ott lakó hivatalnokai szíves vendégszeretettel fogadták. Azonban a mérnök rájött, hogy Fort-Jükon tulajdonképp alaskai területen van, s akkor, viszonzásúl a tapasztalt vendégszeretetéért, gazdáit szépen kiharcolta lakásukból.

Itt valahol, a Felső-Jükon partján, egy indián törzssel találkozunk, melynél a temetkezési szertartások sajtóságosan hasonlítanak Kelet-India szokásaihoz. Az özvegy a férj máglyájára lép, s a holttestet átölelve tartja, mignem a fatűskök közül kitérő lángok haját fel nem perzselték. S mikor már a lángok mindenünnen körül lobogják a testet, közzéjük nyújtja karjait, hogy férje mellét még egyszer megérintse. Megtörténik, hogy ő is odaég. A hamvakat az özvegy nyakába akasztja egy zacskóban, s két éven keresztül hordja így magán.

A Jükonba szakadó Tanana völgyét is érdekes indiánok lakják; itt maradt fenn egyedül, egész Amerikában a rézbőrűek eredeti típusa úgy, a mint hajdan Amerika első hódítóinak elébe tűnt. A Tanana-völgy lakói még mindig színes tollakat dugnak körös-körül fekete hajzatukba, mely fejük tetején veres agyaggal bekent és toll-bóbitával ékített kontyot képez. Átfűrt orrlukokban kő vagy csont pálczikát viselnek, s bőrruházatok üvegdarabokkal és rojtokkal van felcziczomázva. Ezen rézbőrűek azért nem változtak meg, mivel kiesvén az európai s amerikai kereskedők útvonalából, még eddig nem érintkeztek velők.

Térjünk most vissza a Bering-tenger partjához.

A Jükon torkolatától északra, a Norton öböl déli partján találjuk az utolsó fehér ember-lakta telepeket. Egyike ezeknek nevezetes a kikötőjéről, mely más éghajlati körülmények közt ritkítaná párját. Kitérő horgonyozó hely a legnagyobb hajók számára, nem jutván ide el a Jükon iszapja egy 300 □ kilométernyi láva sziget miatt, mely egyszersmind a tengeri szeleket is visszatartja. A helység e szigeten épült, s a Jükon egész vízmedenczájének természetes kiviteli piacza, Alexandriája ezen észak-vidéki Nilusnak, csak hogy nem igen van, mit kivigyen. Másképp az alaskai társulat főtelepe. Neve Szent-Mihály, oroszul Mikhailovszk.

A Bering-szorozhoz közel egy más természetes kikötő kínálkozik a jövődöbéli hajórajok számára, ha valamikor élénk kereskedés fejlődne e tájakon. Neve Port-Clarence. Innét dél-nyugatra, ötven kilométernyire a tengerben, meredek falú bazalt szikla-sziget emelkedik

200 méternyire a víz felé. Nevezetes rajta, hogy egy csapat eszkimó lakik ottan, nyáron a szikla-párkány szélén sorakozó viskókban, télen vagy negyven, kézzel vajt szikla-üregben. A sziget neve Usivok, angolul King-Island.

Alaska legnyugatibb pontján, a Bering-szoros legszűkebb részén, egy falu van, mely majdnem egész éven átall lakatlan, csak nyáron népesül meg, mikor is vásárt tartanak ottan mindenünnen összesereglett eszkimók és indiánok, még ázsiai csukcsok is áteveznek négy-öt hajóval. A vásárt ünnep és táncz követi. Neve a helységnek Kinging, vagy Kingegan.

A Bering-szoroson túl, a Kotzebue öböl partján, feltűnő nevezetesség egy kirugó hegyfok, melynek zömét egy össze-vissza hasadozott és, mi legkülönösebb, mozdulatlan jeges képezi; a jeget földréteg takarja, melyen virágos növények tenyésznek. Sajtóságos alkotását Kotzebue fedezte fel, mikor itt járt Rurik nevű hajójával. Még érdekesebb ugyanazon öböl partján egy, a környező dombok felett kimagasló 200 méternyi hegy. Ez is jéghegy. A több méter vastag televény földrétegben, mely külső burkolatját képezi, fű, moha, lichen, sőt fűzfák is gyökereznek. Hanem, a mi még meglepőbb, a földréteg mélyében számos mammut, rennszarvas, ló, stb. csontokat fedeztek fel, mi azt mutatja, hogy az itt fennforgó jeges nem csak századok óta áll mozdulatlanul (mi a rajta levő növényzetből következnék) hanem geológiai korszakok óta. Seemann jött nyomára ezen csodálatos jegesnek, mikor itt járt Herald nevű hajójával, s azóta Dall és más tudósok is megvizsgálták.

Alaska nyugati tengerpartjának legészakibb pontja a Lisburn-fok, fényesen igazolja mondásunkat, hogy tavasszal ezen part dússzínű virág-tenger. Valóságos kertek akkor a Lisburn-fok teraszai. Pedig beljebb a tengertől, nem csupán ezen szélességi fok alatt, hanem már az északi sarkkörtől kezdve, Alaska éghajlata nem kevésbé zord, mint épen a jeges tenger szigetvilága. Az itteni jegesek, mindazáltal, nincsenek oly hatalmasan kifejlődve, mint Alaska egyes délibb vidékein, például, a mint láttuk, a Szent-Éliás hegy és a Cross-Sound közt. Oka ennek az, hogy Alaska északi felében hiányoznak a magasabb hegyek, a havat magokba gyűjtő tágas czircusok, a jegeseknek medrül szolgáló hosszú tekervényes völgyek. Alaska domborzata laposabb északi, mint déli felében. Azért is itt északon nem egy jeges teljesen mozdulatlan (mint ama kettő a Kotzebue öböl partján) a talaj csekély lejtősége miatt. Legnagyobb része ezen északi területnek, egész a jeges tengerig, rideg pusztaság, melynek vízenyős rónáin sűrűn domborodnak egymás mellett néhány méternyi magas kerek buczkák; gyér fű nő rajtok, szellengette rostos növények, honnan jellemző nevük: asszonyfejek. A buczkákat egymástól vízenyős gödrök választják el, melyeknek fenekét összevissza font gyökerek lepik el; az útas kénytelen egyik buczkáról a másikra szökni, s vigyázzon, nehogy közzéjük essék, alig tudna kiszabadulni a gyökér-hálózatból. Fa nincs; más fát nem ismernek itten, mint azt, melyet a tenger kivet partjaira. E vidék nagyobbára még nincs átkutatva, a mint már jeleztük. Legismertebb része a Barrow-fok környéke, mivel itt két évig fehér emberek tartózkodtak meteorológiai tanulmányok végett. Ray, az expeditio vezére, érdekes tapasztalatokat tett, többi közt a Barrow-fok környékén lakó eszkimókat illetőleg. Még a kőkorszakban vannak. Például kőlándzsákkal vadászszák a csethalat. Ray és társai útmutatása szerint megpróbálták ugyan az acél szigonyt, de miután az új fegyverrel tett kísérleteiket nem koronázta siker, az öregek tanácsára felhagytak vele. Hasonlóképp a gyufa használatára sem

lehetett őket reávenni, jobban szeretnek régi módjok szerint két darab fát egymáshoz dörzsölni. Erkölcse nézve méltó társai az aleutoknak. Nincs szelidebb, békésebb faj. Harcz, veszekedés, kiabálás náluk ismeretlenek. A gyermekek vidáman mulatoznak a viskók körül, seprik a földet, hó-embert gyurnak, kis kunyhókat építenek. Büntetést ott soha sem rónak senkire. A kitől más valamit ellopott, nem követeli vissza holmiját. Különbözik a tulajdonjog is alig van itt, kivéve a hajókat s a kunyhókban levő, vagy rejtek helyben tartott tárgyakat illetőleg. A többi ki-ki tetszés szerint elveheti. Főnök, sem választott, sem született, nincs a Point-Barrow-i eszkimók közt. Tökéletes egyenlőségben élnek; még pedig a nők is a férfakkal. Szerződés náluk csak akkor érvényes, ha az asszonyok is hozzájárultak; a legkisebb helyváltoztatásra nézve is ki kell kérni az asszonyok véleményét. Ezen eszkimók hisznek egy szellemben (Tunya), mely a földben, az égben s a levegőben él. Hisznek az északi fénymentőjében is (Kiolia), és félnek tőle. Ha csillagtalán éjjel ki kell menniök, csont páleztát vesznek kezökbe, hogy elűzzék a gonosz szellemeket.

Falvaik közül azt, mely a tengerpart mentén épen tőszomszédja a fehérek elhagyott telepének, sajátos módon jellemzik a földbe szúrt csethal bordák, melyek nagybárá egymásra tornyosulnak, és szárítókul szolgálnak a falubeli bárkákknak. Maga az elhagyott telep alkalmasint megint lakva lesz fehérek által; tervben van, hogy itt mentő állomás szerveztessék a csethalások számára.

PAEDAGOGIAI ESETEK.

53. Hol a bicsok? Ezelőtt két évvel, oly idő tájt, mikor növendékeim a hideg miatt oly felöltöben jártak iskolába, melyet a tanteremben magukon nem hagyhattak, hanem a fogastra tettek, egy délután a 3 órai szünet elteltkor a 3- és 4-ik osztályos növendékeimnek a rajz-írkát osztottam ki, s felhagytam, hogy a táblára előrajzolt alakokat tisztán és szépen rajzolják le. Én az 5- és 6-ik osztályosoknak természetrajzot tanítottam.

Növendékeim elég csendesek voltak, dolgoztak. Ugy $\frac{1}{2}$ órák irón hegyzést hallék. Szétnézve osztályomban látom, hogy egy 3-ik osztályos növendékem irónt hegyez. Figyelmeztetem, hogy nem irón-hegyzést, hanem rajzolásat hagytam fel. Tanítványom jelenti, hogy eltört az irón hegye, s addig nem rajzolhat, míg új hegyet nem csinál. Megengedtem.

A tanítást tovább folytattam. Közbe még láttam és hallottam, hogy két tanítványom irónt hegyez, de csendesen viselvé magukat, nem szólítottam meg.

Közeledett a 4 óra, a tanítást bevégeztem, a rajzot megvizsgáltam, mely minden növendékemnél elég tiszta és rendes volt. Az írkákat beszédtem; ismételttem, mit tanuljanak a következő napra, s meghagytam, hogy pontosan jöjjenek iskolába, mert a ki nem jár rendesen, az a tanulásban elmarad.

Imádkoztunk s énekeltünk; a naposoknak meghagytam, hogy a ruhákat osszák ki. E közben egy harmadik osztályos tanítványom feláll s jelenti, hogy bicskáját átadta egyik szomszédjának, ki nem adta vissza, s mégis azt erősíti, hogy visszaadta. Beszűnttettem a ruha osztást s rendeltem, hogy mindenik üljön egyenesen s nézzenek szemem közé. „Ki látta N. bicskáját?” Szomszédjai s a kik irónt hegyeztek jelentik, hogy ők látták. A kinek a bicskot átadta az illető, azt állította, hogy ő Y-nak adta, ez meg azt, hogy ő X-nek adta. X. azt mondta, hogy ő a padra tette, de a bicsok nem volt sehol. Megrendeltem, hogy mindenik növendék keresse meg zsebében, fiókjában, hátha véletlenségből odatette, s nem jut eszébe.

Hiában volt a keresés, nem találták meg a bicskot, gondoltam, hátha a pad alá esett, s hogy jobban meg lehessen keresni a bicskot, tanítványaimat (III. osztályosokat) a padból kiállítottam, s egy hatodik osztályos növendékkel a pad alatt s a pad fiókjaiban újra megkerestem. Nem találta meg. Mit csináljak? Nem volt egyéb hátra, rendre mindenik harmadik osztályost megmotoztattam, de a bicskot nem találtuk meg. Vagy 8 növendék látta, s most még sincs. Talán csak nem a föld nyelte el? Ez osztályomban még nem történt.

Bosszantott a bicsok históriája, de higgadtan vettem az esetet. Egy tanítványom sem volt künn ez óra alatt, tehát az osztályban kell lenni. Megrendeltem, hogy mindenik készüljön és öltözzék hazamenetelre. Szándékomban volt még egyszer megkeresni a bicskot, mikor készen vannak,

Alig hangzott el a „készülj“ és „öltözz“ szó, egy növendékem jelenti, hogy a bicsok a nagykabátja zsebében van, de ő oda nem tette s elkezdett sírni. Ismerem ezen gyermeket, elhittem ártatlanságát s még gondolatban sem akartam gyanúsítani. A tulajdonosnak visszaadtam a bicskot s megnyugtattam, hogy meg vagyok arról győződve, hogy ő nem vette el a bicskot, hogy más tette a zsebébe akkor, mikor a padból ki voltak állítva.

Már alkonyodott, az osztályban sötét volt, alig lehetett látni, s növendékeimet haza kellett bocsátni, mert egy bűnösért 43 tanuló nem szenvedhet. Mielőtt sorba állottak volna, megrendeltem, hogy álljon mindenik egyenesen s nézzen a szemem közé, én megismerem a hibást. A tolvaj szót mellőztem. Rendre minden harmadik osztályos növendékemhez elmentem s jól szembe néztem. Másképp nem látom a sötét miatt. A kinek zsebében volt a bicsok, már nyugodt és elég vidám volt, de találtam egyet, ki egészen ki volt kelve színéből s szeme zavart s könyös volt.

Mikor mineniket megnéztem, folytonosan a gyanusra nézve így szóltam: „Én tudom, kivette el a bicskot, s ha holnap estig jelentkezik, s bűnét beismerve, megvallja, hogy került M. zsebébe a bicsok, nem büntetem meg, s nevével nem mondom meg senkinek.“

Hazamenetkor az én gyanus tanítványom nyughatatlanságot észleltem s lehetett észre venni, hogy valamin töri az esztét, de kiigazodó gondolatra nem tud jutni. Másnap délelőtt is nagyon levert, téveteg, nagyon figyelmetlen volt, a feladott dolgozatot nem tudta helyesen elkészíteni, a legkisebb dolgon megakadt, mi máskor nem szokott megtörténni. Óráról órára mind jobban meggyőződtem hibás voltáról, de arról is, hogy nem tud alkalmas pillanatot találni, melyben hibáját megvallhatná. 11 órák, a haza készüléskor oly nagy lelkifurdalás közt öltözött s állott bé a sorba, hogy megsajnáltam, s én adtam alkalmat a négy szemközti való beszédre.

Vagy négy növendék magaviseletét s ezét is kifogásoltam s az osztályban marasztottam. Mikor a többi elment, rendre figyelmeztettem mindeniket, hogy rendelem ellenére rendetlenül álltak sorba, ezt máskor ne tegyék, mert büntetést fognak kapni. A hogy rendre külön-külön megdorgáltam, haza is bocsátottam, mert ez inkább a gyanus fiúért történt, őt is hagytam legutoljára. Ezt is figyelmeztettem, hogy máskor rendesebben viselje magát, ha a büntetést kerülni akarja, ezután azt mondtam neki, hogy elmehet. Hirtelenében nem tudta, mit csináljon, s megindult. Az ajtónál jutott eszébe, hogy neki mondani valója is van, s gondolatokba merülve megállott. Én is indultam. Alig közeledtem feléje, zokogva kezd sírni. „Mi bajod neked? Mi lelt?” Kérdém elég nyájas hangon.

„Én vettem el a bicskot s mikor a tanító úr a padból kiállított, hogy a pad alatt is megkeressék, én a fogas mellé állottam s hirtelen a legközelebbi kabát zsebébe tettem, nehogy nálam találják meg.“ „Hát miért vetted el?“ „Nekem nincs csontnyelű bicskom s nem is volt soha.“ „Mikor kérdeztem: kinél van? mért nem mondtad: nálam.“ „Szégyeltem magam, s féltem a tanító úrtól, apámtól és anyámtól.“ „Mit csinálna apád, ha megtudná?“ „Erősen megverne.“

„Látod fiam, te nagy hibát cselekedtél, de látom, hogy tettetted megbántad, lelkiismereted erősen furdalt és furdal, nem büntetlek meg; megígértem, nem mondom meg nevedet senkinek, meg is tartom. Ez kettőnk titka lesz. Őrizd meg, én megőrzöm, de illetet többet ne tégy, sőt ne is gondolj. A ki másét annak tudta, hirtelen nélkül elveszi, az lop, s tolvajnak mondják. A lopás bűn s ha kitudódik, nagy szégyen. Az ily embert mindenki megveti. Az ily emberrel jó érzésű ember nem társalkodik. Tartsd eszedben, a mit a múlt héten tanultatok: „Drága kincs a jó hír, valaki azzal bír.“ S a jó útról soha se térj le. Hazamehetsz.“ Kezetsókólvá távozott.

Második éve történt s e tanítványomról elmondhatom, hogy engedelmesebb, szófogadóbb, szolgálatkészebb és szorgalmasabb, mint addig volt.

Bocz István.

L A P S Z E M L E.

A Revue paedagogique utolsó száma érdekesen ismerteti az angol elemi oktatás múltját és jelenét, mely közleményből lássunk néhány jellemző vonást.

Az angol iskolázást magánosok teremtették meg, a kik önjelölésükön iskolákat állítottak és a gyermekeket ingyen oktatásban részesítették.

1698-ban már egy társulat vette kezébe az oktatás ügyét, mely a „Keresztény oktatás fejlesztésére“ alakult s a gyermekeket már nemcsak hogy ingyen oktatta, hanem még ruhával és élelemmel is ellátta. Az első évben csak négy iskolát alapított Londonban, de kevesebb mint 20 év alatt 1000-nél is több iskolája volt. De ez a kezdeményezés nem igen talált követőkre, a buzgóság nemcsakára megessant s az oktatásügy csaknem egy századon át helyt állott.

1798-ban lépett fel Lancaster és Bell, két híres angol paedagogus. Az ő fellépésüknek köszönhető, hogy csaknem egyszerre keletkezett két társulat az angol tanügy fejlesztésére. Az állam csak 1833-ban kezd az elemi oktatás iránt érdeklődni, a midőn mintegy 250 ezer frt értékűt bocsát a két társulat rendelkezésére segélyképen. 1847-ben már két társulatot is részesít segélyben.

1853-ban pedig szabályozza az állam a segély felosztását olyanformán, hogy minden tanuló után a fiúiskolákat 2.⁵⁰—3.⁷⁵, a leányiskolákat 1.⁸⁵—3.¹⁰ frttal dotálja.

Igy 1858-ban; tehát 25 év alatt mintegy 9 millió frtra emelkedik az államsegély. Az 1870-iki törvény pedig tekintve az iskolák elégtelenségét, kerületenként tanügyi bizottságok alakítását rendeli el, melyeknek feladata, hogy a szükséghez képest iskolák állítására és fentartására helyi adót vessenek ki s a kerületbeli összes iskolákra felügyeljenek. Angliának jelenleg van 19.221 elemi iskolája 5 millió 356 ezer 554 tanulóval. Általános tan kötelezettség csak 1880 óta van. A nyilvános elemi iskolák összes kiadásai mintegy 90 millió frtra tehetőek, miből körülbelül 70 millió a tanítók fizetése. Érdekes, hogy mi módon járul az államsegély az egyes tanítók fizetéséhez.

1861 óta ugyanis a tanítók buzgóságát fokozni akarván a törvény úgy intézkedik, hogy a tanulók nyilvános vizsgájának eredményétől függ, hogy mennyit kap-

nak az egyes tanítók az államsegélyből. A vizsga eredményét a tanfelügyelő minősíti. A rendszer, mely szerint az államsegély felosztandó meglehetősen komplikált.

Igy pl. a tanító kap minden tanuló után: 1) 2.⁶⁰ frt. állandó jutalékot. 2) 0.⁶² vagy 1.²⁵ vagy 1.⁸⁵ frt. jutalmat a mint a vizsgája elég jónak, jónak vagy kitűnőnek van minősítve. Továbbá kap u. n. perczentes osztalékot az írás, olvasás és számolás mint 3 főtárgy után és pedig olyan formán hogyha teszem 65 tanulóból 52 vagyis 80% vizsgázik sikerrel, akkor a tanító minden %-nak megfelelőleg kap 5 krt. (penny), tehát jelen esetben 80×5 krt.=4 frtot minden tanuló után, az 52 tanuló után pedig összesen 208 frt. Tehát csak a jól vizsgázó tanuló után kap osztalékot a tanító. A többi másodrendűeknek számított tárgyakról, milyenek pl. a földrajz, történelem hasonlóképen kap valamit a tanító, de már kevesebbet.

Az 1890. szeptemberben életbe lépett legújabb törvény ugyan változtatott valamit ezen a rendszeren, de azért lényegében meghagyta különösen az elvet, hogy az elért eredmény szerint legyen az államsegély felosztandó. Tisztán állami iskolákról a közlemény nem beszél, tehát úgy látszik, hogy olyanok nincsenek Angliában. Különböztetve akármelyik tanító is bátran meg lehet elégedve a javadalmazásával, a mely még évről-évre jelentékenyen gyarapszik is. Igy pl. az átlagos tanítói fizetés 1851-ben 800 frt. volt, 1868-ban már 1132 frtra, 1888-ban pedig 1500 frtra emelkedett; sem is szólva arról, hogy akárhány tanítónak a javadalma 2500, sőt 3800 frtot is elér.

A tanítók képesítését az állam nem veszi oly szigorúan, mert pl. iskolát akárki állíthat; csak éppen a nyilvánossági jellegre számot tartó iskoláktól kívánja meg a törvény, hogy okleveles igazgató-tanítója legyen. Az állam 3 féle tanítót ismer, t. i. az okleveles tanítókat, a segédtanítókat és a tanító-gyakornokokat. Az előbbiekből leginkább az utóbbiakból kerülnek ki. Tanítógyakornok lehet minden legalább 14 éves fiú vagy leány, a ki képes egy bizonyos vizsgálatot sikerrel kiállítani, s akkor 2—3 évig kell valamely iskolánál gyakornoki minőségben működnie, a mely idő alatt mintegy 35 órára van kötelezve hetenként; a mellett még heti 5 órai oktatásban is részesül. Minden év végén köteles a tanfelügyelő előtt vizsgára állani, mely ha sikerül segédtanítói címet kap. Kiváló siker esetén a gyakornoki idő tartam le is szállítható.

A gyakornoki idő elteltével a jelölt rendszeren állami ösztöndíjjal valamelyik képezdebe megy 2 éves tanfolyamra; ha az első év végén sikerrel vizsgázik 3-ad osztályú oklevelet kap (a mivel szintén kaphat állomást kisebb iskolában), a 20-dik év végén pedig 2-od osztályút, e melylyel már jobb állomásra is pályázhatik. Az első osztályú oklevelet azonban csakis 10 évi sikeres működéssel lehet megszerezni.

Az említett vizsgálatokra különben a képezdei tanulmányok elvégzése nélkül is jelentkezhetik mindenki, a ki valamely iskolában mint segédtanító működött és legalább 21 éves. Némelyek ezt a gyakornoki rendszert kárhóztatják azért, hogy 14—15 éves gyermekekkel már elkezdje a tanítást, a kiknek sem szabad elhatárolásuk, sem hivatásérzetük nem lehet.

Tapasztalt tanférfiak azonban azt állítják, hogy ez a rendszer kitűnően alkalmas a tanítók képzésére, s hogy az ezen rendszer szerint képzett tanítók oly becses kiváló tulajdonságokat sajátítanak el, a melyeket csakis 14-től 18 éves korig lehet elsajátítani, továbbá, hogy szembe-tűnő különbség van köztük s a többiek között, (kik nem mentek át ezen a rendszeren) ugy a tanításban, mint a fejelemzésben.

Bournáz János.

nincsenek olyan akadályok, melyeket le ne tudna győzni az erős akarattal.

Tanítótöbbségünk tagjainak száma a múlt egyleti évben összesen 206 volt, és pedig tiszteletbeli tag: 3, alapító tag: 38, pártoló tag: 20; önkéntes tag: 63; törvény által kötelezett tag: 82.

A múlt egyleti évben elhaltak tanítótöbbségünk tagjai sorából: Dr. Hincz György gyógyszerész, Dr. Szabó Károly egyetemi tanár, alapító tagok; Baló Sándor ev. ref. pap és Dr. Éltés Károly apát-plébános, pártoló tagok; Móricz Ferenc kolozsvári unitárius főtanodai elemi tanító és Zabolai Mihály vajda-kamarási ev. ref. tanító, önkéntes tagok. Tanítótöbbségünk kegyelettel újítja meg emléköket.

Még csak egyleti vagyonunk állásáról legyen szabad egy rövid kimutatást adnunk:

A közpénztár bevétele volt az 1889—90. egyes. évben 176 frt. 54 kr.
A közpénztár kiadása volt az 1889—90. egyes. évben 119 frt. 88 kr.

Pénztári maradvány: 56 frt. 66 kr.

A tanítótöbbség „segély alap” vagyonát a 611. számú takarékpénztári betéti könyv szerint 396 frt. 96 kr.

A „Váradai Károly-alap” a 405—308 számú tak. pénztári betéti könyv szerint 301 frt. 58 kr.

A „tanszertár” vagyonát készpénzben az 1322. sz. tak. pénztári betéti könyv szerint 125 frt. 24 kr.

Tanítótöbbségünk könyvtára áll 637 műből 842 kötetben; szaporodott ez évben 8 művel 27 kötetben. Könyvtárunk értéke 975 frt. 19 kr.

A felsoroltak képezik rövid történetét és állapotát tanítótöbbségünk 19-ik egyesületi évének.

Dolgoztunk a magunk szerény körében magunknak s a nevelés-oktatás ügyének. Ez volt feladatunk a múltban s ez lesz a jövőben!

Elek Gyula,
tantest. titkár.

I R O D A L O M.

Számoló kockák használata a népiskolai számtanításnál gyakorlati tanmenettel. (Számítási vezérkönyv a tanulóknak és tanítóknak a túlterhelésének ellenszereül, ábrákkal.) Tanítók, tanítójelöltek, képezési növendékek, tanítói vizsgára készülők, valamint iskola-igazgatók, lelkészek, egyházi és világi tanfelügyelők, iskolalátogatók és előkelő szülők részére. Irta: *Józsa Sándor*, elemi és polg. isk. okl. tanító. I. és II. osztály tananyaga. Szerző sajátja. Gyergyó-Ditróban 1888.

Említett vezérkönyv, mint címe mutatja, az I. és II. osztály tananyagának gyakorlati tanmenetben való módszertani feldolgozását foglalja magában. A kivitt az „Előleges tudnivalók” illetőleg a „Bevezetés” kivételével az osztályok számához mérten 11 szakaszban 175 lapon tünteti fel. Az egyes szakaszok lépcsőkre, a lépcsők ismét fogásokra vannak beosztva, a mint azt a tanulók és tanmenet természetén kívánja.

A „Bevezetés” a számoló-állvány részének, anyagának, készítés módjának leírását, a kockák és pálcák számának, nagyságának és minőségének meghatározását, továbbá a tananyag beosztását és a módszertani eljárásra vonatkozó figyelemztetéseket foglalja magában.

Az első osztály tananyaga 1—10-ig terjedő számkörben 59 lapon 6 szakaszban van feldolgozva.

Az első szakasz két lépcsőjén, 22 fogásban, 1—10-ig a számfogalmak megértését, a páros és páratlan számok ismertetését, a számlálást és az összeadás gyakorlását tünteti fel számoló kockákkal, elvont számokkal, gyakorlati alkalmazással számjegyek használata nélkül.

A második szakaszban egy lépcsővel s a tanmenetnek

megfelelő fogásokban a tanmenetnek megfelelő fogásokban, tárgyakkal való számolást a méter, liter, a gramm, decigramm, továbbá az álló és a körben való számolást, illetve a számolást és osztást

A harmadik szakaszban a számoló kockákkal, számjegyek használata nélkül 1—10-ig terjedő számkörben a tanmenetnek megfelelő fogásokban, tárgyakkal való számolást a méter, liter, a gramm, decigramm, továbbá az álló és a körben való számolást, illetve a számolást és osztást

Az ötödik szakaszban a számoló kockákkal, tárgyakkal való számolást a méter, liter, a gramm, decigramm, továbbá az álló és a körben való számolást, illetve a számolást és osztást

A II. osztály tananyaga 1—100-ig terjedő számkörben 116 lapon 5 szakaszban van feldolgozva.

Az első szakasz első lépcsőjén 1—10-ig terjedő számkörben a számfogalmak megértését, a páros és páratlan számok ismertetését, a számlálást és az összeadás gyakorlását tünteti fel számoló kockákkal, elvont számokkal, gyakorlati alkalmazással számjegyek használata nélkül 1—100-ig terjedő számkörben a tanmenetnek megfelelő fogásokban, tárgyakkal való számolást a méter, liter, a gramm, decigramm, továbbá az álló és a körben való számolást, illetve a számolást és osztást

A második lépcső fogásain az összeadás és kivonás gyakorlását tünteti fel számoló kockákkal, elvont számokkal, gyakorlati alkalmazással számjegyek használata nélkül 1—100-ig terjedő számkörben a tanmenetnek megfelelő fogásokban, tárgyakkal való számolást a méter, liter, a gramm, decigramm, továbbá az álló és a körben való számolást, illetve a számolást és osztást

Az összeadás a kockákkal, tárgyakkal való számolást a méter, liter, a gramm, decigramm, továbbá az álló és a körben való számolást, illetve a számolást és osztást

Ha egyik nyájban van 10 bárány, akkor a két nyájban van 20 bárány stb.; a másikat az egyes lépcsők szemléltetése alkalmával fogalmak képzését ismételteti a számjegyek helyi értékét, a számjegyek helyi értékét, a negyedik lépcsőjén a szükséges fogások elvont számokkal s gyakorlati alkalmazással számjegyek használata nélkül 1—100-ig terjedő számkörben a kivonás, szorzás és osztás gyakorlását tünteti fel.

Az itt említett fokozatos fogásaiban a különböző műveletek mindenütt következetesen átvezetésével a számjegyek használatával s megértését, a számjegyek helyi értékét, a negyedik lépcsőjén a szükséges fogások elvont számokkal s gyakorlati alkalmazással számjegyek használata nélkül 1—100-ig terjedő számkörben a kivonás, szorzás és osztás gyakorlását tünteti fel.

A harmadik lépcsőn a számjegyek használatával s megértését, a számjegyek helyi értékét, a negyedik lépcsőjén a szükséges fogások elvont számokkal s gyakorlati alkalmazással számjegyek használata nélkül 1—100-ig terjedő számkörben a kivonás, szorzás és osztás gyakorlását tünteti fel.

Ugyanezen szakasz második lépcsőjén a szükséges fogások elvont számokkal s gyakorlati alkalmazással számjegyek használata nélkül 1—100-ig terjedő számkörben a kivonás, szorzás és osztás gyakorlását tünteti fel.

A harmadik szakaszban a számoló kockákkal, elvont számokkal, gyakorlati alkalmazással számjegyek használata nélkül 1—100-ig terjedő számkörben a kivonás, szorzás és osztás gyakorlását tünteti fel.

A negyedik szakaszban a számoló kockákkal, elvont

lő számkörben a kivont számokkal és használatával a tanmenetnek megfelelő fogásokban, tárgyakkal való számolást a méter, liter, a gramm, decigramm, továbbá az álló és a körben való számolást, illetve a számolást és osztást

Az első lépcsővel a szorzást; a második lépcsővel a szorzást és osztást mutatja be számoló kockákkal, elvont számokkal, gyakorlati alkalmazással számjegyek használata nélkül 1—10-ig terjedő számkörben a tanmenetnek megfelelő fogásokban, tárgyakkal való számolást a méter, liter, a gramm, decigramm, továbbá az álló és a körben való számolást, illetve a számolást és osztást

Az ötödik szakaszban a számoló kockákkal, tárgyakkal való számolást a méter, liter, a gramm, decigramm, továbbá az álló és a körben való számolást, illetve a számolást és osztást

A II. osztály tananyaga 1—100-ig terjedő számkörben 116 lapon 5 szakaszban van feldolgozva.

Az első szakasz első lépcsőjén 1—10-ig terjedő számkörben a számfogalmak megértését, a páros és páratlan számok ismertetését, a számlálást és az összeadás gyakorlását tünteti fel számoló kockákkal, elvont számokkal, gyakorlati alkalmazással számjegyek használata nélkül 1—100-ig terjedő számkörben a tanmenetnek megfelelő fogásokban, tárgyakkal való számolást a méter, liter, a gramm, decigramm, továbbá az álló és a körben való számolást, illetve a számolást és osztást

A második lépcső fogásain az összeadás és kivonás gyakorlását tünteti fel számoló kockákkal, elvont számokkal, gyakorlati alkalmazással számjegyek használata nélkül 1—100-ig terjedő számkörben a tanmenetnek megfelelő fogásokban, tárgyakkal való számolást a méter, liter, a gramm, decigramm, továbbá az álló és a körben való számolást, illetve a számolást és osztást

Az összeadás a kockákkal, tárgyakkal való számolást a méter, liter, a gramm, decigramm, továbbá az álló és a körben való számolást, illetve a számolást és osztást

Ha egyik nyájban van 10 bárány, akkor a két nyájban van 20 bárány stb.; a másikat az egyes lépcsők szemléltetése alkalmával fogalmak képzését ismételteti a számjegyek helyi értékét, a számjegyek helyi értékét, a negyedik lépcsőjén a szükséges fogások elvont számokkal s gyakorlati alkalmazással számjegyek használata nélkül 1—100-ig terjedő számkörben a kivonás, szorzás és osztás gyakorlását tünteti fel.

Ugyanezen szakasz második lépcsőjén a szükséges fogások elvont számokkal s gyakorlati alkalmazással számjegyek használata nélkül 1—100-ig terjedő számkörben a kivonás, szorzás és osztás gyakorlását tünteti fel.

A harmadik lépcsőn a számjegyek használatával s megértését, a számjegyek helyi értékét, a negyedik lépcsőjén a szükséges fogások elvont számokkal s gyakorlati alkalmazással számjegyek használata nélkül 1—100-ig terjedő számkörben a kivonás, szorzás és osztás gyakorlását tünteti fel.

Az itt említett fokozatos fogásaiban a különböző műveletek mindenütt következetesen átvezetésével a számjegyek használatával s megértését, a számjegyek helyi értékét, a negyedik lépcsőjén a szükséges fogások elvont számokkal s gyakorlati alkalmazással számjegyek használata nélkül 1—100-ig terjedő számkörben a kivonás, szorzás és osztás gyakorlását tünteti fel.

Ugyanezen szakasz második lépcsőjén a szükséges fogások elvont számokkal s gyakorlati alkalmazással számjegyek használata nélkül 1—100-ig terjedő számkörben a kivonás, szorzás és osztás gyakorlását tünteti fel.

A harmadik szakaszban a számoló kockákkal, elvont számokkal, gyakorlati alkalmazással számjegyek használata nélkül 1—100-ig terjedő számkörben a kivonás, szorzás és osztás gyakorlását tünteti fel.

A negyedik szakaszban a számoló kockákkal, elvont

zással s azután számjegyek alkalmazásával 1—100-ig terjedő számkörben; a kettő, harmad, negyed stb. tízedrészek ismertetését hasonlóan igen ügyesen szemlélteti és viszi keresztül.

Az ötödik szakaszban a méter, deciméter, centiméter, dekaméter, hektóméter ismertetését, rövidített leírási módját s az azokkal való számolást számjegyek használása nélkül és számjegyek alkalmazásával is szintén igen helyes módon eszközözi s a tanultak csoportosításával és begyakorlásával befejezi a II. osztály tananyagának gyakorlati tanmenetben való feldolgozását.

Ezen vezérkönyvnek ily vázlatos módon való ismertetése után, áttérek már, e műre vonatkozó észrevételeim megételére.

Említettem már, hogy e mű 11 szakaszban 175 lapon tünteti fel az I. és II. osztály tananyagának gyakorlati tanmenetben való feldolgozását. Kissé terjedelmesnek tűnhetik fel talán, de egy ilyen módszertani vezérkönyv, melyben a gyakorlati tanmenet kivételére vonatkozó utasítások és a tanmenet fokozatainak megfelelő szemléltetés módzatainak értelmes és világos leírása van foglalva, szűkebb keretű nem is igen lehet. Ki e módszertani vezérkönyv szellemét átérti és átérzi, annak bizonyára nem leendő terjedelmes, sem a gyakorlati tanmenet kivitele unalmas és nehézkes, de sőt sikeresen használhatja.

Nem találtam ugyan sem a tanalakban, sem a tanmenetben valami új dolgot, de arról örömmel győződtem meg, hogy e műben a tanítás menetéhez alkalmazott szemléltetés kezdettől végig következetesen van keresztül véve, a mi szerzőnek szakértelmét tanúsítja.

Az eddig mondottakból világosan kitűnik, hogy én szerzőnek jóakaratu törekvését teljesen méltányolom. Eppen azért jóakaratulag kijelentem, hogy szerzőnek a tananyag beosztására vonatkozó elvét és nézetét kifogásolom. Szerző azon eljárása, hogy az I. oszt. tananyagát a 10-es körre szabja, önkénytelenül eszembe juttatja a Brassóba és onnan hazafelé utazó székely-atyafiak ezen párbeszédét: Hát ma meddig még jókomé? „Oltszemig, ha az Isten megsegít s ha nem, Szemerian meghalok“, lön a felelet.

Szerző is művében kijelölhette volna legalább a 20 as számkört, melyet Isten segedelmével és kellő szakértelemmel még osztatlan iskolában is el lehet végezni, vagy ha nem, a tanmenetben bárhol meg lehet állani.

És kifogásolom szerző azon kijelentését és eljárását, hogy a szemléltetésnél a kockákön kívül minden más tárgy használása ellen tiltakozik s csak is a kockák alkalmazására szorítkozik, hogy a szemléltetésnél néhány helyt túloz, p. o. a juhok képeinek lerajzolásánál és a tízedrészek szemléltetésekor a gyermek rajzolt képeinek feltüntetetésénél, továbbá, hogy a vonalok és körök használását kifogásolja, az alapszámoknak legalább két számra való bontatását, azoknak tízesre való pótlékozását, a tanítás menetének kapcsolatosan vonalokkal való íratását teljesen mellőzi. Minél több oldal a szemléltetés, annál maradandóbb a siker. Gondosan kerülnünk kell az egyoldalúságot, mi okból a kockákön kívül a más tárgyakon való szemléltetés éppen ajánlatos s igen czélszerű a számtanítást is már a legalsóbb fokon előbb a vonalok íratásával, azután a számjegyek alkalmazásával kapcsolatosan eszközölni, hogy a gyermekek minél több ügyességre és készségre tessenek szert. Nem kerül a gyermekeknek semmi nehézségbe a szemléltetés alapján tanultaknak vonalokkal való leírása s a tízes körben a számtanítás minden menete vonalok alkalmazásával igen könnyen feltűntethető addig is, míg a számjegyek használása, illetőleg alkalmazása, felváltja azokat, a tanítás menetén a vonalokon kívül előforduló jegyek, csak mint egyes szók, és nem mint a műveletek jegyei szerepelnek s így azok leírása és kiolvasatása könnyen sikerül.

Kifogásolom továbbá a 6. lapon előforduló ezen kife-

jezését: „Négy meg egy az öt“, melyből az „az“ kihagyandó; és a 14. lapon ezen kérdését: „Milyen kockának nevezhetjük? Tízestek.“ Helyesebb lenne így: Hányas kockának nevezhetjük? Tízestek.

A 31. lapon jegyzet után ezt mondja: „Ezentul mindennap legalább 2-szer elmondatom a gyermekkel s velük mondom én is: $2 \times 1 = 2$, $2 \times 2 = 4$ stb. tehát az alapszámok szorzását 10-es körben. Az elmondás, imádság előtt vagy után mindennap pontos időben végzendő.“

Szerző ezen eljárására és utasítására megjegyzem, hogy a gyakori ismétlés, különösen az alapszámok szorzásának begyakorlása végett, igen is kívánatos, mert az ismétlés a tudás dajkája, de a tanítónak magát fárasztani az együttmondással szükségtelen. Azt pedig, hogy az elmondás mindennap pontos időben, imádság előtt vagy után történjék vagy eszközöltessék, követésre méltónak sem tartom.

Mindezen általam felsorolt észrevételeim után e művet, mint a melyben a feldolgozott tananyagnál alkalmazott tanalak, illetőleg módszertani eljárás, valamint a tanmenetben feltüntetett fokozat s annak gyakorlati kivitele helyes és kifogástalan, melegen ajánlom kartársaim becses figyelmébe, óhajtván egyszersmind ennek minél szélesebb körben való elterjedését.

Ára 1 frt. 40 kr. Megrendelhető szerzőnél, Gyergyó-Ditróban. (Csikmegye.) A számok állványról és kockákról, melyek szerzőnél szintén megrendelhetők, árjegyzéket kívánatra szívesen küld a szerző.

Benedek Samu.

Beérkeztek: Stein János magy. kir. egyetemi könyvkereskedő kiadásából Kolozsvárt:

Erdélyi Képes Naptár, 32-dik évfolyam. Különös tekintettel a vásárok hibátlan kiadására 23 képpel. Füzve 30 kr.
Trodai Fali Naptár. Nagy ívrét. Ára 30 kr. Egyidejüleg megemlíti, hogy Stein János a saját bizományában és kiadásában Kolozsvárt megjelent könyvekről egy érdekes és tartalmas jegyzéket tett közzé.

Tanítók Zsebnaptára, szerkeszti György Aladár 16. évfolyam Bpest. Légrády testvérek. 1891. Ügyesen van szerkesztve. Czéljának megfelel. Álljon itt valami tartalmából azoknak, a kik nem ismernék. Naptári rész. Fontosabb miniszteri rendeletek. A népoktatásügy az országgyűlésen. Törvényjavaslat a kisdedovársról. A közokt. miniszter 18-ik jelentése. A negyedik egyetemes tanítógyűlés. Az 1889—90-ki tanév történetéből. Cím tá r. Iskolák és tanítók kiváló jogai. Ipartörvény. Tanítók katona-kötelezettsége. Szabályok a nyugdíj vagy segély kérésénél stb.

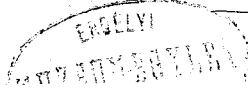
Beérkeztek a „Franklin-Társulat“ kiadásából Budapestről az 1891-dik évre a következő általánosan kedvelt dúsz tartalmu naptárok:

Protestáns Új Képes Naptár. XXXVII. évfolyam. Szerkesztette Dúsz Sándor. Füzve 50 kr.

Székely-Egyleti Képes Naptár. Szerkeszti a központi választmány megbízásából Dr. Szadeczky Lajos X. évfolyam. Füzve 25 kr.

István Bácsi Naptára. XXXVI. évfolyam. Képekkel. Alapítá Majer István. Füzve — 50 kr.

A „Törvényhatósági Naptár“ 1891. évi III. évfolyamára hirdet előfizetést dr. Toldy László, Budapest főpénztárnoka. Benne lesz a törvényhatósági bizottságok tagjainak, továbbá az összes 1800 nagyközség előjáróságainak névsora; ezenkívül a gr. Szapáry Gyula, Baross Gábor, gr. Bethlen András, br. Fejérváry Géza, Josipovich Imre stb. életrajza. Nagy negyedrében jelenik meg. A díszes kiállítású naptár fűzött példányban 1 frt 30 kr. keménykötésben 1 frt. 50 kr. A megrendelést a Pesti könyvnyomda-részvénnytársasághoz kell beküldeni.

V E G Y E S E K

— **Olvasóinkhoz.** *E számmal veszik t. olvasóink lapunk XVI. évfolyamának tartalomjegyzékét. Tisztelettel kérjük ismételtelen minden t. előfizetőinket, hogy lapunk költségeinek végleges elszámolása okából, minden hátrálékukat sziveskedjenek e hó utolsójáig behűldeni. Egyszersmind azon tiszteletteljes kérest is intézzük előfizetőinkhez, miszerint a jövő 1891. évre szóló megrendeléseiket, valamint az előfizetési pénzeket folyó hó végéig sziveskedjenek a kiadóhivatalhoz juttatni.*

— **A tanítók és a népszámlálás.** A vall. és közokt. m. kir. miniszter f. é. decz. 1-én 53.822—1890. sz. a. kelt rendeletében értesíti a megyei közigazgatási bizottságokat, hogy a f. évi IX. törv.-cikk alapján a hazánkban esz-közlendő népszámlálás végrehajtására mintegy 24—26.000 számláló ügynökre lesz szükség. Különösen kisebb községekben a számláló ügynök szerepét a közs. jegyzőn kívül az el. népiskola tanítója vállalhatja el. Ezért elrendeli a miniszter, hogy a községi népiskoláknál a tanítás 1890. jan. első hetében szünetelhesen, a hol a tanítóra, mint számláló ügynökre szükség lesz. Az áll. el. népiskolák tanítóira nézve e tárgyban hasonló rendeletet adott ki a miniszter.

— **Orsz. m. kir. zene-akadémiai tanárképző.** A budapesti orsz. m. kir. zene- és színművészeti akadémia zenészeteti osztálya zongora-tanár-képzőt nyitott, melynek szervezeti szabályzatát a vall. és közokt. m. kir. miniszter f. évi okt. 27-én 47.887. sz. a. jóváhagyta. Célja a tanárképzőnek, hogy a zenetanári pályára lépőknek olyan készült-séget adjon, hogy hivatásuknak méltóan megfelelhessenek. Feladatát a tanárjelöltek elméleti és gyakorlati alapos zenei képzésével kívánja megvalósítani. A tanárképző köre egyelőre a zongora tanszak. Az intézetbe a zene-akadémiai zongoratanaszakot végzett s 16 évet betöltött és négy polg. v. felsőbb leány isk. v. középiskolai osztályt végzett férfi és nő növendékek vétetnek fel. A tanfolyam 2 éves. A tanfolyam tárgyai: vers- és költészet, a zongoratanítás methodikája és didacticája, magy. irod. történet; paedagogia, pszichologiai alapon, tekintettel a zenei nevelésre, ennek története; karének és zongoratanítás a gyak. iskolában A tanárképző a zene-akadémiai igazgatóság vezetése alatt áll. Tanárait a vall.-és közokt. miniszter nevezi ki. A tanév szept. 1-én kezdődik s június hó végéig tart. Beíratási díj minden évben 5 frt. Tandíj évente 50 frt. A kik nem a zene-akadémián, hanem más zene-iskolában nyerték zenei képzettségüket, azok felvételi vizsgálat alapján vétetnek fel. A II. év végével képesítő vizsgálat van. E vizsgálatra magán úton készültek is bocsáttatnak. Nyilvános zene-iskolák nyitására csakis zene-tanári oklevéllel bírók lesznek jogosítva. A tanárképző gyak. iskolája 3 éves; e tanfolyam zongoratanítása a legelemibb fokból indul ki. Növendékei 8—12 éves fiu- és leánygyermek. A gyak. isk. évi tandíja 25 frt., beíratási díj 2 frt.

— **Miniszteri rendelet az iskolai korcsolyázás érdekében.** A vallás- és közokt. m. kir. miniszter a benlakással egybekötött állami tanítónőképezdek igazgató-tanácsaihoz és az áll. felsőbb l. isk. gondnokságaihoz intézett rendeletében iskolai jégpályák létesítésére hívja fel a nevezett isk. hatóságokat, hogy azokon az intézetek növendékei a korcsolyázást gyakorolhassák. E rendelettel kapcsolatban a jégpályák létesítésére vonatkozó útasítást is adott ki a miniszter.

— **Pályázati hirdetés.** A kolozsmegyei tankerületi tanító-testület pályázatot hirdet a következő két tételre: 1. „A hangjegyek szerinti énektanítás megkezdése, utbaindítása, a tanmenet részletes bemutatásával az el. iskola I. és II. oszt.-ban.” 2. „Keilően megokolt tervezet arra nézve, hogy a nép-oktatási törvény által kiszabott 8 hónapi tanítás megtartása mellett hogyan lenne legcélszerűbb beosztani az összesen 4 hónapot

tevő szünidőket, hogy a növendékek a mezei munkában segédkezhessenek szüleiknek a nélkül, hogy iskolát kellene mulasztaniok.” Feltételek a következők: 1. A nyertes művek jutalma külön-külön 2—2 db 10 frankos arany. 2. A pályadíjat csak absolut becsű munka nyeri el. 3. Az idegen kézzel írt pályamű jelítség s a szerző nevét tartalmazó zárt levél kíséretében legkésőbb 1891. szeptember 1-éig Kolozsvárra a tanítótestület elnökségéhez (Feleki-út 1. sz.) küldendő. 4. Pályázhatnak a kolozsmegyei tanítótestület tagjai. 5. A pályaművek a tanítótestület tulajdonai lesznek. A kolozsmegyei tankerületi tanítótestület központi választmányának Kolozsvárt 1890. december hó 6-án hozott határozatából. Nagy Kálmán, tanítótestületi elnök. Balázs József, tanítótestületi titkár.

— **Iskolai egészségügy.** A „Le Rappel“ francia napilapból vett értesítés szerint Bourgeois francia kultusz-miniszter rendeletet bocsátott ki a tankerületi főigazgatókhoz, a melyben erélyesen figyelmezteti őket azokra a veszélyekre, a melyeket hygienikus szempontból okozhat az iskolában használt ivóvíz. A rendelet egyuttal sürögösen felszólítja a főigazgatókat, hogy tegyenek jelentést a kerületükbe tartozó összes iskolákról, a melyben kitüntetendő az egyes iskolákban használt ivóvíz eredete s vegyi összetétele, továbbá, a hol van, a kanalizáció módja és az alkalmazott szűrési rendszer.

— **Tanítói nyugdíj.** Würzburgban (Bajorország) elhatározta a városi képviselőtestület, hogy a tanítók nyugdíjazását a szerint intézi, a hogy a város tisztviselőinél.

— **Az érdemjegy Halberstadtban** (Poroszország) párbajra hívta ki egy fiatal ember a felsőbb leányiskola egyik tanárát azért, mert az ő testvérének bizonyítványába kedvetlen megjegyzést írt. A tanár természetesen nem ment ki, hanem feljelentette az ügyet az illető helyen. A bíróság a kihívó fiatal embert 500 márkára s azt pedig, a ki által a kihívást eszközölte, 300 márkára büntette.

— **A német kormány és a tankönyvek.** Az elsass-lotharingeni iskolai tanács szigoruan megrendelte a nem állami iskoláknak, hogy csak olyan tankönyveket használjanak, a melyeket Németországon nyomtattak. Az ez ellen vétőt első esetben 400—800 márka fizetésre büntetik, második esetben pedig bezárják az iskolát.

— **A porosz tanítók aggodalma.** Dr. Miguel a jelenlegi porosz pénzügyminiszter még mint osnabrücki polgármester kijelentette volt a porosz tanítók tartományi egyesületének, midőn támogatását kérte az egyesület, hogy az iskolák államosítását teljességgel nem helyesli, s a tanítók részéről ez irányban minden mozgalmat sikertelennek sőt veszélyesnek tart. A tanítók természetesen csak az állam átvétele mellett remélnék, hogy jobb helyzetbe jutnak s ezért most nagy aggodalommal néznek a jövő elé.

— **Porosz falusi iskolák.** Poroszországban eddig több faluban az a rendszer állott fenn, hogy a nyári félév folytán a szülők kérésére az iskolai tanítást nagyobb gyermekekre nézve heti 12 órára leszállították, hogy a gyermekek segédkezzenek szüleiknek a mezei munkában vagy pedig némely helyt marhaőrzésre szolgálatba állhassanak a gazdáknál. Egy újabb kormány rendelet megszünteti e rendszert s elrendeli, hogy 1891. husvétjától fogva minden gyermek köteles a heti összes tanórán jelen lenni.

TARTALOM: Előfizetési felhívás. Fazakas József. — A közmondások értelmezése és tanítása a népiskolában. Lázárné, Kasztnér Janka. — A szépírás tanításáról a népiskolában. (Vége.) Józsa Dániel. — Tárca: Adatok Alaskáról. (Vége.) Gerardo Atilla. — Paedagogiai esetek: Hol a bicsek? Bocz István. — Lap-szemle: Az angol elemi oktatás múltja és jelene. Bournáz János. — Egyesületi élet: Titkári jelentés a kolozsm. tanítótestület 1889—90. évi működéséről. (Vége.) Elek Gyula. — Irodalom: Számtani vezérkönyv, írta Józsa Sándor, ismerteti Benedek Samu. — Vegyesek.